

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. К. Д. УШІНСЬКОГО

(ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

Спецвипуск

Видається з грудня 1997 року

Одеса
ІННУ ім. К. Д. Ушинського
2014

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ ОПИСУ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

УДК 373. 2. 016:81-028. 31

Порядченко Л. А.

У статті запропоновано методику реалізації наступності в навчанні опису дітей 5-6-річного віку. Суть її полягає в подальшому поступовому розвитку мовленнєвих навичок продукувати описи, що здобуті дітьми в дошкільні роки; осмисленні й усвідомленні суттєвих і формально-структурних ознак опису як одного із функціонально-сміслових типів мовлення; виробленні на цій основі мовленнєвих умінь доречно добирати влучні мовні засоби для висвітлення ознак об'єкта, що описується.

Ключові слова: наступність, опис, висловлювання, текст, мовленнєві навички, мовленнєві вміння, рефлексія над мовленням, об'єктивація мови.

В статті предложена методика реализации преемственности в обучении описанию детей 5-6-летнего возраста. Суть ее состоит в дальнейшем постепенном развитии речевых навыков продуцировать описания, которые составлены детьми в дошкольном

возрасте; осмыслении и осознании существенных и формально-структурных признаков описания как одного из функционально-смысловых типов речи; формировании на этой основе речевых умений уместно добирать точные языковые средства для передачи признаков описываемого объекта.

Ключевые слова: преемственность, описание, высказывания, речевые навыки, речевые умения, рефлексия над речью, объективация языка.

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF CONTINUITY IN TEACHING DESCRIPTION PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL AGE

Porjadchenko L.A.

The paper proposed a method for the implementation of continuity in training the description of children of 5-6 years of age. The gist of it is to further the gradual development of language skills to produce descriptions that are made up of children in the preschool years; understanding and awareness of the substantial and formal description of the structural features as one of the functional-semantic types of speech; formation on the basis of this speech skills appropriate to gather additionally precise language means for transmitting attributes of the described object.

Key words: continuity, description, utterance, text, speech skills, speech abilities, reflection over the speech, object oriented speech.

Постановка проблеми. Упровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, Базового компонента дошкільної освіти в Україні та Концепції мовної освіти актуалізувало проблему наступності в розвитку зв'язного мовлення дошкільників і молодших школярів, зокрема засобами опису — одного з функціонально-смыслових типів мовлення із урахуванням його мовностилістичного й контекстуального оформлення.

Опис, за умов урахування в навчальному процесі всіх його особливостей як функціонально-смысового типу мовлення, є досить важливим мовним засобом розвитку монологічного мовлення дітей, їхнього сприйняття, мислення та уяви. Так, за допомогою опису діти ще з дошкільного віку вчать розкривати ознаки предмета, знаходячи найбільш доречні образні слова, розрізняти суттєві й несуттєві ознаки предметів, явищ, дій; здобувають уміння і навички будувати своє висловлювання в певній описовій композиційній формі; оволодівають культурою почуттів, естетичним смаком. Із використанням опису в дітей формуються оціню-емоційне, чуттєве ставлення до природи, тварин, світу предметів і світу речей, формуються вміння виражати своє ставлення, розвивається образність мовлення. За допомогою опису дитина вчиться розуміти та використовувати у власному мовленні контексти, що передають значення статичності у вираженні подій.

Послідовна безперервна робота над описом у першому класі з урахуванням рівня розвитку мовленнєвих навичок, які діти здобули на попередньому дошкільному етапі мовної освіти, буде сприяти реалізації наступності.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика навчання опису була предметом дослідження як у дошкільній (В.В.Гербова, А.Я.Зрожевська, С.В.Ла-

сунова), так і у шкільній лінгвометодикі (О.П.Глазова, З.О.Доморацька, Л.М.Міненко, Г.І.Сорокіна, В.А.Собко). Вченими описано варіативні методи навчання описового мовлення дітей дошкільного (М.М.Алексеева, А.М.Богущ, А.М.Бородич, Л.В.Ворошиніна, Н.В.Гавриш, Е.П.Короткова, Г.М.Ляміна, С.І.Тихеева, О.С.Ушакова, В.І.Яшина та ін.) та молодшого шкільного віку (Н.О.Будна, Н.А.Головань, Л.О.Вараська, М.С.Вашуленко, Т.О.Ладженська, Н.І.Лепська, М.Р.Львов, М.М.Наумчук, К.С.Прищепа, Н.Ф.Скрипченко, Г.О.Фомічова, Є.А.Штифурко та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність досліджень і значної кількості методичних порад щодо навчання опису, до цього часу в програмах 1 класу не виокремлено опис як тип мовлення та мовний зміст навчання опису. Водночас у програмах для дошкільних навчальних закладів опис є одним із провідних компонентів розвитку мовлення дітей, починаючи з середньої групи. Отже, передбачені програмою 1 класу узагальнені комунікативні завдання щодо формування умінь висловлюватися без конкретизації типів мовлення і уточнення структури його мовного наповнення не створюють передумов для безперервного, логічного, послідовного, поступового, поступального навчання опису на суміжних ланках мовної освіти. Відсутність мовного й лінгвістичного змісту навчання опису і в методичних порадах, адресованих учителям першого класу, створює певні труднощі у практиці роботи, пов'язані з необхідністю постійно систематизувати і відбирати обсяг мовного та лінгвістичного матеріалу, необхідного саме для навчання опису. Подібна аналітична робота вчителів не завжди є результативною. Тому приклади описів, які пропонуються дітям, не завжди є зразковими як за мовностилістичним оформленням, так і за формою. У художній літературі, передбаченій для класного та позакласного читання дітям першого класу не представлено всієї різноманітності мовного матеріалу, що вирізняє опис серед інших функціонально-смыслових типів мовлення.

Не завжди в розвитку мовлення першокласників ураховується здобутий ними до школи мовленнєвий досвід продукувати описи, оскільки до цього часу описи дітей, які прийшли до першого класу, не були предметом вивчення. Не розрізняється в чинній методиці специфіка мовленнєвих навичок, що вже сформовані в дітей до школи, і комунікативно-мовленнєвих умінь, які є базовими в навчальній роботі початкової школи. Недооцінюється роль первісних елементарних знань дітей про суттєві ознаки опису у формуванні початкових комунікативних умінь, які базуються, на відміну від мовленнєвих навичок дошкільників, на осмисленні й усвідомленні мовних одиниць комунікації, вживанні найефективніших мовних засобів, правильному виборі стилю мовлення, підпорядкуванні форми висловлювання завданням спілкування. Відтак, не завжди пропонуються доречні методи, організаційні форми і засоби лінгвометодичного впливу.

Формулювання цілей доповіді. Тому, мета нашої доповіді — показати методику, що забезпечить реалізацію принципу наступності в навчально-виховному процесі учнів 1 класу початкової школи, вироблення в першокласників мовленнєвих умінь продукувати описи.

Виклад основного матеріалу. Основними принципами забезпечення безперервності освітньо-виховного процесу між дошкільним навчальним закла-

дом і початковою загальноосвітньою школою є принципи наступності, перспективності та спадкоємності. У науковій педагогічній літературі вони трактуються відповідно: перспективність – як погляд знизу вгору; спадкоємність – як збереження усього цінного, здобутого на попередніх етапах, та вдосконалення його в майбутньому. Важливу роль наступності в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу та початкової школи розкривають педагогічні дослідження (Г.Б.Анашєв, А.М.Кухта, О.Я.Савченко, А.С.Симонович, В.О.Сухомлинський, О.П.Усова, К.Д.Ушинський, С.Т.Шацький та ін.), згідно з якими наступність трактується як “опертя на пройдене”, подальший розвиток знань, умінь і навичок, у процесі якого набуті знання, вступаючи у нові зв’язки, закріплюються, зміцнюються; нові, включаючись до загальної системи знань, засвоюються свідомо й міцно.

Наступність у вивченні рідної мови між дошкільним навчальним закладом та початковою школою визначається лінгвометодистами як зв’язок усієї нової справи з попередньою, коли вона спирається на неї і робить крок уперед (К.Д. Ушинський): як “погляд зверху вниз”, зв’язок вивчуваного із тим, що вивчене раніше. Наступність у навчальному процесі забезпечує органічний перехід від минулого через сучасність до майбутнього, в результаті чого виконуються дві взаємопов’язані функції: забезпечується органічний зв’язок між цими трьома етапами навчання і одночасно готується здійснення майбутніх зв’язків, при цьому відбувається безперервний перехід кількісних змін у якісні, створюючи динамічну рівновагу в педагогічному процесі. Воно передбачає: опертя на пройдене, відоме, коли кожен новий етап процесу вивчення пов’язаний із попередньо пройденими етапами, не відсторонюючи їх, а включаючи і підпорядковуючи собі; заміну у свідомості учнів неповної системи знань більш повною, як розвиток у часі системи знань і вмінь учнів, а також єдиний принципний підхід до навчання, єдині вихідні позиції у навчанні рідної мови: чітке розуміння того, що з’являється нового в мовленнєвому розвитку учнів на кожному етапі (М.Р.Львов); удосконалення звуковимови, збагачення лексичного запасу та роботу над реченням у першому класі (М.С.Вашуленко); поступове ускладнення, що відображається як у змісті роботи, так і в організаційних формах навчально-виховної роботи з дітьми та в методиці навчання (А.М.Богуш); опертя на мовленнєві навички, сформовані в дитини в дошкільному віці, їх подальший розвиток та вдосконалення (Л.О.Калмикова).

Відповідно до лінгвістичної літератури, опис – це функціонально-смісловий тип мовлення, що є його типізованим різновидом – зразок, модель монологічного повідомлення одночасних ознак предмета в широкому розумінні та таких, що мають для цього визначену мовну структуру. Одночасність ознак в описі виражається тим, що в кожному описовому контексті дієслово використовуються тільки в одному визначеному часі. В описовому типі мовлення об’єкт має опредмечений характер, тому цей функціонально-смісловий тип мовлення має кілька різновидів: натюрморт, портрет, пейзаж, характеристика, інтер’єр, опис дії, стану природи чи людини (О.О.Нечасєва).

Незважаючи на надзвичайно важливу роль опису в розвитку зв’язного мовлення дитини, в сучасній лінгвометодичній науці до цього часу не створено оптимальних підходів до навчання опису на двох суміжних ланках мовної освіти: дошкільній та початковій.

Аналіз навчальних програм і нормативних документів, за якими здійснюється процес навчання у дошкільних навчальних закладах (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, програми “Малює”, “Дитина”, “Дитина в дошкільні роки”, авторські тематичні програми А.М.Богуш “Витоки мовленнєвого розвитку”, Н.Я.Дзюбишина-Мельник “Розвиток українського мовлення у дошкільників”) та початковій загальноосвітній школі (Державний стандарт початкової загальної освіти, Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, 1 – 4 класи) засвідчив, що наступність у навчанні опису дітей 5-6 років простежується односпрямовано лише в тій її частині, яка передбачає на початковому етапі навчання у 1 класі, окрім говоріння та аудіювання, нові – інші види мовленнєвої діяльності (читання і письмо), а також перші загальні знання про структуру тексту, без конкретизації композиції опису і без опертя на комунікативний і лінгвістичний розвиток дошкільнят, які прийшли до школи.

Тому ми пропонуємо методику реалізації наступності в навчанні опису першокласників – шестиліток, яка передбачає вдосконалення методичної системи навчання опису дітей 6-річного віку. Вона полягає: 1) в оперті на мовленнєвий досвід дітей продукувати описи, здобутий у дошкільному віці; 2) у поступальному продовженні комунікативного й лінгвістичного розвитку дітей з подальшим удосконаленням їхніх мовленнєвих навичок, поступовим ускладненням й оновленням комунікативного й лінгвістичного змісту навчання опису (уведення первісних знань про опис; трансформація наявних у дітей мовленнєвих навичок у мовленнєві вміння на тлі знань про суттєві ознаки опису, їх використання у практиці мовлення; формування умінь об’єктивувати мову та рефлексувати мовлення у формі опису).

Метою навчання опису дітей у першому класі з урахуванням вимог наступності є формування умінь висловлюватись у формі опису. Поставлена мета реалізується вирішенням таких завдань: удосконалення мовленнєвих навичок аудіювання висловлювань-описів; збагачення синтаксичного боку дитячого мовлення синтаксичними конструкціями, які здатні утворювати описові контексти; активізація в усному мовленні дітей доречних лексико-граматичних засобів, характерних для опису; формування умінь аудіювання описів, спостереження за специфікою мовного матеріалу; формування у дітей первісних елементарних знань про опис як функціонально-смісловий тип мовлення, його структуру; навчання дітей об’єктивувати опис як метамовну одиницю; розвиток у першокласників умінь рефлексувати описи як найвищу одиницю мовлення.

Реалізація наступності у змісті відповідно до мети і завдань навчання опису дітей шестирічного віку відбувається за такими блоками: комунікативний – мовний зміст формування у дітей навичок і вмінь будувати висловлювання-описи в усній формі (словосполучення і речення, що утворюють описи); лінгвістичний – зміст здійснення метамовної роботи щодо опису (необхідна умова для об’єктивації опису як одиниці мови і подальшого формування мовленнєвих умінь). У цьому блоці визначено суттєві, формально-структурні ознаки опису; рефлексивний – зміст первинного формування умінь будувати описи, в якому містяться знання про мовлення людини, зокрема про опис як мовленнєву, комунікативну одиницю, що підлягає рефлексії.

дом і початковою загальноосвітньою школою є принципи наступності, перспективності та спадкоємності. У науковій педагогічній літературі вони трактуються відповідно: перспективність — як погляд знизу вгору; спадкоємність — як збереження усього цінного, здобутого на попередніх етапах, та вдосконалення його в майбутньому. Важливу роль наступності в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу та початкової школи розкривають педагогічні дослідження (Г.Б.Анашєв, А.М.Кухта, О.Я.Савченко, А.С.Симонович, В.О.Сухомлинський, О.П.Усова, К.Д.Ушинський, С.Т.Шацький та ін.), згідно з якими наступність трактується як "опертя на пройдене", подальший розвиток знань, умінь і навичок, у процесі якого набуті знання, вступаючи у нові зв'язки, закріплюються, зміцнюються; нові, включаючись до загальної системи знань, засвоюються свідомо й міцно.

Наступність у вивченні рідної мови між дошкільним навчальним закладом та початковою школою визначається лінгвометодистами як зв'язок усякої нової справи з попередньою, коли вона спирається на неї і робить крок уперед (К.Д. Ушинський): як "погляд зверху вниз", зв'язок виучуваного із тим, що вивчене раніше. Наступність у навчальному процесі забезпечує органічний перехід від минулого через сучасність до майбутнього, в результаті чого виконуються дві взаємопов'язані функції: забезпечується органічний зв'язок між цими трьома етапами навчання і одночасно готується здійснення майбутніх зв'язків, при цьому відбувається безперервний перехід кількісних змін у якісні, створюючи динамічну рівновагу в педагогічному процесі. Воно передбачає: опертя на пройдене, відоме, коли кожен новий етап процесу вивчення пов'язаний із попередньо пройденими етапами, не відсторонюючи їх, а включаючи і підпорядковуючи собі; заміну у свідомості учнів неповної системи знань більш повною, як розвиток у часі системи знань і вмінь учнів, а також єдиний принциповий підхід до навчання, єдині вихідні позиції у навчанні рідної мови: чітке розуміння того, що з'являється нового в мовленнєвому розвитку учнів на кожному етапі (М.Р.Львов); удосконалення звуковимови, збагачення лексичного запасу та роботу над реченням у першому класі (М.С.Вашуленко); поступове ускладнення, що відображається як у змісті роботи, так і в організаційних формах навчально-виховної роботи з дітьми та в методі навчання (А.М.Богуш); опертя на мовленнєві навички, сформовані в дитини в дошкільному віці, їх подальший розвиток та вдосконалення (Д.О.Калмикова).

Відповідно до лінгвістичної літератури, опис — це функціонально-смісловний тип мовлення, що є його типізованим різновидом — зразок, модель монологічного повідомлення одночасних ознак предмета в широкому розумінні та таких, що мають для цього визначену мовну структуру. Одночасність ознак в описі виражається тим, що в кожному описовому контексті дієлова використовуються тільки в одному визначеному часі. В описовому типі мовлення об'єкт має опредмечений характер, тому цей функціонально-смісловний тип мовлення має кілька різновидів: натюрморт, портрет, пейзаж, характеристика, інтер'єр, опис дії, стану природи чи людини (О.О.Нечасва).

Незважаючи на надзвичайно важливу роль опису в розвитку зв'язного мовлення дитини, в сучасній лінгвометодичній науці до цього часу не створено оптимальних підходів до навчання опису на двох суміжних ланках мовної освіти: дошкільній та початковій.

Аналіз навчальних програм і нормативних документів, за якими здійснюється процес навчання у дошкільних навчальних закладах (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, програми "Малятко", "Дитина", "Дитина в дошкільні роки", авторські тематичні програми А.М.Богуш "Виток мовленнєвого розвитку", Н.Я.Дзюбишина-Мельник "Розвиток українського мовлення у дошкільників") та початковій загальноосвітній школі (Державний стандарт початкової загальної освіти, Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, 1 — 4 класи) засвідчив, що наступність у навчанні опису дітей 5-6 років простежується односпрямовано лише в тій її частині, яка передбачає на початковому етапі навчання у 1 класі, окрім говоріння та аудіювання, нові — інші види мовленнєвої діяльності (читання і письмо), а також перші загальні знання про структуру тексту, без конкретизації композиції опису і без опертя на комунікативний і лінгвістичний розвиток дошкільнят, які прийшли до школи.

Тому ми пропонуємо методику реалізації наступності в навчанні опису першокласників — шестиліток, яка передбачає вдосконалення методичної системи навчання опису дітей 6-річного віку. Вона полягає: 1) в оперті на мовленнєвий досвід дітей продукувати описи, здобутий у дошкільному віці; 2) у поступальному продовженні комунікативного й лінгвістичного розвитку дітей з подальшим удосконаленням їхніх мовленнєвих навичок, поступовим ускладненням й оновленням комунікативного й лінгвістичного змісту навчання опису (уведення первісних знань про опис; трансформація наявних у дітей мовленнєвих навичок у мовленнєві вміння на тлі знань про суттєві ознаки опису, їх використання у практиці мовлення; формування умінь об'єктивувати мову та рефлексувати мовлення у формі опису).

Метою навчання опису дітей у першому класі з урахуванням вимог наступності є формування умінь висловлюватись у формі опису. Поставлена мета реалізується вирішенням таких завдань: удосконалення мовленнєвих навичок аудіювання висловлювань-описів; збагачення синтаксичного боку дитячого мовлення синтаксичними конструкціями, які здатні утворювати описові контексти; активізація в усному мовленні дітей доречних лексико-граматичних засобів, характерних для опису; формування умінь аудіювання описів, спостереження за специфікою мовного матеріалу; формування у дітей первісних елементарних знань про опис як функціонально-смісловний тип мовлення, його структуру; навчання дітей об'єктивувати опис як метамовну одиницю; розвиток у першокласників умінь рефлексувати описи як найвищу одиницю мовлення.

Реалізація наступності у змісті відповідно до мети і завдань навчання опису дітей шестирічного віку відбувається за такими блоками: комунікативний — мовний зміст формування у дітей навичок і вмінь будувати висловлювання-описи в усній формі (словосполучення і речення, що утворюють описи); лінгвістичний — зміст здійснення метамовної роботи щодо опису (необхідна умова для об'єктивації опису як одиниці мови і подальшого формування мовленнєвих умінь). У цьому блоці визначено суттєві, формально-структурні ознаки опису; рефлексивний — зміст первинного формування умінь будувати описи, в якому містяться знання про мовлення людини, зокрема про опис як мовленнєву, комунікативну одиницю, що підлягає рефлексії.

Виокремлення трьох змістових блоків передбачає й відповідне кожному з них застосування особливих методів навчання опису. Вони дібрані з урахуванням специфіки засвоєння мови: або практичного, емпіричного, неусвідомленого шляху, характерного для оволодіння мовленнєвими навичками; або практико-теоретичного, довільного, усвідомленого, метамовного шляху, притаманного опануванню лінгвістичних знань і комунікативних умінь. Із практичних (до теоретичних) методів пропонуємо бесіди, перекази, мовленнєві дидактичні ігри, лексичні вправи, вправи на побудову описів і т. ін., які спрямовуються на використання мови опису в мовленні й удосконалення навичок висловлюватися за типом опису. Із практично-теоретичних методів пропонуємо такі: спостереження над реченнями, словосполученнями, що утворюють опис, над структурою опису; мовний аналіз, синтез, моделювання композиції описів, порівняння різних типів висловлювань, співставлення, абстрагування, класифікація мовних одиниць, виокремлення суттєвих ознак тощо. Усі вони сприяють осмисленню дітьми сутності опису, його об'єктивності; усвідомленню специфіки мови опису, свого мовленнєвого досвіду; формуванню мовленнєвих умінь. Серед інформаційно-рецептивних методів пропонується такі: пояснення педагога, читання творів із аналізом їх змісту, структури, бесіди узагальнювального характеру тощо. Вони використовувалися для повідомлення знань про істотні ознаки опису, їх уточнення та розвитку вмінь об'єктивувати опис. Репродуктивні методи: вправи, дидактичні ігри – використовуються з метою формування в дітей умінь аналізу текстів із наступним виокремленням із них описів та їх об'єктивності. Евристичні бесіди використовуються для осмислення й усвідомлення дітьми суттєвих ознак опису. Евристичними запитаннями з'ясовується усвідомлення дітьми суттєвих ознак опису, наприклад: Що означає описувати? Що можна описати? Із чого ми починаємо описувати? Про що говоримо всередині опису, а про що в кінці? Частково-пошукові методи спрямовані на виконання дітьми проблемних пошукових завдань знаходження відповідних мовних засобів для створення описових контекстів. Дослідницькі методи змушують дітей бути "маленькими дослідниками", які самостійно та під керівництвом педагога будують різні види описів, добираючи відповідний, доречний синтаксичний мовний зміст, об'єктивують опис як одиницю мови, контролюють описові висловлювання однолітків та рефлексують власне мовлення. Наступність у використанні методів навчання опису – полягає в тому, що вони дібрані з урахуванням комунікативного й лінгвістичного досвіду дітей, специфіки імпліцитного й експліцитного характеру їхніх знань про мову, емпіричного й наукового шляхів засвоєння мови та особливостей удосконалення мовленнєвих навичок і початкового формування мовленнєвих умінь.

Реалізація наступності в організаційних формах навчання опису проявляється у використанні їх з поступовим ускладненням: починати слід із звичних для дітей дидактичних ігор, що побудовані на мимовільних процесах, і поступово переходити до форм, які потребують від першокласників довільності. Серед організаційних форм, що доречно використовувати в навчанні, є такі: групові (уроки, спостереження, дидактичні ігри, екскурсії тощо), тематичні, інтегровані, комплексні. Індивідуальні форми роботи з дітьми застосовуються тоді, коли дитині потрібна допомога. Їй пропонується виконати вправи та завдання в індивідуальному порядку, під постійним контролем і коригу-

ванням процесу оволодіння змінами будувати описів. При необхідності індивідуальні форми роботи з дітьми використовуються і в позаурочний час.

Наступність у використанні засобів навчання полягає в поступовому ускладненні мовного матеріалу (словосполучення, речення, тексти), дидактичного матеріалу (загадки, прислів'я, казки, приказки), наочного матеріалу (підручники, книги для позакласного читання, предметні та сюжетні картини, предмети, іграшки, об'єкти довкілля), ТЗН. Ці засоби сприяють оптимізації навчального процесу навчання опису: розвитку комунікативних навичок, усвідомленню дітьми особливостей структури й істотних ознак різних видів описів, формуванню мовленнєвих умінь будувати описи.

Навчання за вказаною методикою необхідно здійснювати у три етапи. Зміст цих етапів реалізовується на кожному уроці, що забезпечує єдність лінгвістичних знань та комунікативних умінь і навичок, доступність і поступовість введення нового змісту навчання. На комунікативно-збагачувальному етапі формування мовленнєвих навичок дітей відбувається з урахуванням видів опису (портрет, пейзаж, характеристика, натюрморт, інтер'єр, опис стану природи чи людини), обсягу опису (5-6 речень), кількості мікротем (3-4) та ступеня їх розгорнутості, інформативності опису (усіх якісних ознак), синтаксису зв'язного цілого і граматичних способів міжфразового зв'язку (займенниковий, числівниковий зв'язок, синонімічна заміна тощо), синтаксичних особливостей описів (характерних для них словосполучень та речень). Когнітивно-збагачувальний етап навчання дітей спрямований на усвідомлення дітьми змісту поняття "опис" як тексту, висловлення, осмислення його як одиниці мови за істотними ознаками, об'єктивності опису і початкового оволодіння поняттям "опис", тобто здобуття експліцитних знань. На мовленнєво-творчо-рефлексивному етапі навчання дітей передбачає формування умінь рефлексувати опис як особливу одиницю мовлення з початковим формуванням умінь обирати і вживати доречні, найефективніші мовні засоби, що адекватні опису, вмінь контролювати й оцінювати власне мовлення й мовлення однокласників.

Висновки. Експериментальні дані засвідчують, що використання методики реалізації наступності в процесі навчання опису дітей дошкільного та молодшого шкільного віку сприяє: засвоєнню дітьми особливостей будови та побудови опису як функціонально-смислового типу мовлення; засвоєнню його синтаксичних та композиційних особливостей; усвідомленню використанню шестирічками адекватних мовних засобів для створення описових контекстів; формуванню у дітей вмінь об'єктивувати опис як один з видів монологу та здійснювати рефлексію над мовленням у формі опису. Проблема наступності в навчанні опису дітей дошкільного та молодшого шкільного віку не вичерпується цим дослідженням. Подальшого розвитку потребує розгляд проблеми перспективності у навчанні опису між 4 і 5 класами, формування умінь у першокласників створювати письмовий опис як один з функціонально-смислових типів мовлення, а також проблема навчання опису в молодшій та середній групах дошкільних навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Світа», 2011. – 392 с.

2. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: монографія / Л. О. Калмикова, Н.В. Харченко, С.Д. Демяненко, Л.А. Порядченко; за заг. ред. Л.О. Калмикової. – К. : Вид-во «ПП Медведєв», 2007. – 304 с.
3. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика / А.М. Богуш – Запоріжжя : Просвіта, 2002. – 216 с.
4. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. – Запоріжжя : ЛІПС. ЛТД, 2000. – 268 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти. – Початкова школа. – 2000. – №12. – С. 28-54.

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF CONTINUITY IN TEACHING DESCRIPTION PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL AGE

Poriadchenko L.A.

Abstract. Implementation of the State standard primary education, basic components of preschool education in Ukraine and the Concept of language education actualized problem of continuity in the development of coherent speech preschool and primary school children, in particular by means of description.

Scope of the study was the description of the subject of study both in preschool (V.V. Herbova, A.Ya. Zrozhevska, S.V. Lasunova) and in the school linhvometodytsi (O.P. Hlazova, Z.O. Domoratska, LM .Minenko, H.I. Sorokina, V.A. Sobko). Despite the presence of a significant amount of research and teaching tips on learning the description, this time in Class 1 applications are not singled out as a description of the type of speech and language learning content description.

The purpose of our report - show a technique that will ensure the implementation of the principle of continuity in the educational process of students grade 1 primary school production of first-language skills to produce descriptions. Description - a functional-semantic type of speech that is typed literal of its kind - a pattern of simultaneous message model monologue features of an object in the broadest sense and those that are defined for that language structure.

We offer a methodology for the implementation of continuity in teaching first graders description - shestylitok, which involves improving the methodical system work with children 6 years of age.

The goal of educating children in the first grade with the requirements of continuity - the formation of skills to speak in a narrative format. Implementation of continuity in content according to the purpose and objectives is the following blocks: communicative, linguistic, reflexive.

Separation of the three content blocks and provides appropriate to each of them use special teaching methods description: practical and theoretical practice. Implementation of continuity in organizational form appears to use them with the gradual complication: should start with the usual didactic games for children and gradually move to forms that require first-of arbitrariness. Continuity in the use of means is to use progressive language, didactic and illustrative material.

Learning by this method should be implemented in three stages: communicative and Processing, Cognitive Processing and speech-creative-reflective.

Formation speech skills of children 5-6 years of age by the proposed method contribute to the learning of children building features a functional description of semantic-type speech.

**Бібліотеки України, до яких надсилається
«Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського»**

1. Державна науково-педагогічна бібліотека АПН України
(04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).
2. Державна науково-технічна бібліотека України
(03171, Київ, вул. Антоновича, 180).
3. Книжкова палата України
(02094, Київ, пр. Гагаріна, 27).
4. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
(79001, Львів, вул. В. Стефаника, 2).
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
(03039, Київ, проспект 40-річчя Жовтня, 3).
6. Національна парламентська бібліотека України
(01601, Київ, вул. М. Грушевського, 1).
7. Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького
(65020, Одеса, вул. Пастера, 13).
8. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
(61003, Харків, провулок Короленка, 18).